

Fiskālās disciplīnas
padome

FISKĀLĀS ILGTSPĒJAS STARPZIŅOJUMS 2021-2041

2022. gada decembris

Saturs

Kopsavilkums	3
Summary	6
1. nodaļa. Makroekonomikas ietvars	9
1.1. Makroekonomikas ietvars 2017-2022	9
1.2. Makroekonomikas ietvars 2021-2041	11
2. nodaļa. Fiskālā politika	15
2.1. Ieņēmumi	15
2.2. Izdevumi sociālai aizsardzībai un veselības aprūpei	16
3. nodaļa. Fiskālā ilgtspēja	19
3.1. Fiskālais politikas scenāriji virzībā uz ES līmeni sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē	19
3.2. Fiskālās politikas scenāriju papildināšana ar Zaļā kursa mērķiem nepieciešamiem izdevumiem	22

Kopsavilkums

Fiskālās ilgtspējas novērtējuma veikšana ir viena no neatkarīgo fiskālo institūciju pamatfunkcijām. Tādēļ, ņemot vērā aktuālo notikumu attīstību ekonomikā, Fiskālās disciplīnas padome ir izveidojusi starpzīņojumu par fiskālās ilgtspējas perspektīvām pašreizējā ekonomiskā situācijā.

Iepriekšējais ilgtspējas ziņojums Padomē ir veidots 2017. gadā un aptver laika posmu no 2017. gada līdz 2037. gadam. Pašlaik Padome ir atjaunojusi iepriekšējā ziņojuma datus un veikusi priekšizpēti par turpmāko fiskālās politikas scenāriju attīstību, ņemot vērā Zaļa kursa mērķu sasniegšanai nepieciešamās izmaksas. Rezultātā izstrādātais starpzīņojums aptver laika posmu no 2021.-2041. gadam. Tas tiks izmantots par pamatu Fiskālās disciplīnas padomes un Eiropas Komisijas kopējam projektam, veidojot uzlabotu fiskālās ilgtspējas novērtēšanas modeli ar pilnīgāku metodoloģiju.

Būtisks pētniecisks ierobežojums šī starpzīņojuma tapšanā ir iepriekšējo divu gadu statistisko datu ietekme, kas ietver Covid-19 pandēmijas krīzes laiku. Šajā periodā tika novērots straujš deficīta un parāda pieaugums, kā arī veselības aprūpes izdevumu un sociālās aizsardzības izdevumu kāpums, tam visam notiekot uz ekonomikas lejupslīdes fona. Fiskālās ilgtspējas ziņojuma rakstīšana ekonomisko procesu satricinājuma laikos nav piemērotākais laiks, tāpēc ziņojuma skaitļiem jāpieiet ar piesardzību.

Starpziņojuma galvenie secinājumi:

1. Pārskata periodā no 2018. līdz 2022. gadam Latvijas ekonomika ir piedzīvojusi divus būtiskus šokus - Covid-19 pandēmijas izraisītu ekonomikas lejupslīdi 2020. gadā (-2,2 % no IKP) un pašlaik 2022. gadā notiekošo energokrīzi, kas iezīmējas ar ārkārtīgi strauju inflācijas pieaugumu, kas pārsniegusi 20% robežu un prognozējamu ekonomikas recesiju 2023. gadā.
2. Ņemot vērā klimata pārmaiņu sekas, gan 2022. gadā notikušo ģeopolitisko eskalāciju, pieaug nepieciešamība veikt ieguldījumus klimata neitralitātes un energoneatkarības stiprināšanai visā ES. Tādēļ pieaugusi papildus izdevumu nepieciešamība šo mērķu sasniegšanai.
3. Makroekonomikas ilgtermiņa prognozes ļauj secināt, ka turpmākos gados Latvijā būs vērojamas negatīvas demogrāfiskās tendences. Iedzīvotāju skaita samazināšanās ilgtermiņā būs viens no galvenajiem ekonomikas potenciālu bremsējošiem faktoriem. Eurostat prognozes liecina, ka iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem 2040. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, samazināsies par 27%. Pārskata periodā tieši laika posms no 2035.-2041. gadam uzrāda visnelabvēlīgākās tendences. Iedzīvotāju skaita izteiksmē, tas nozīmē, ka 2025. gadā iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15-64 būs 1,124 miljoni, bet 2035. gadā tas samazināsies līdz 969 tūkstošiem, savukārt 2040. gadā samazināsies līdz 897 tūkstošiem. Līdz ar to, demogrāfijas prognozēm pakārtotās darba tirgus prognozes ir diezgan pesimistiskas.
4. Nodarbināto līdzdalības līmenis saglabāsies pieaugošs, jo samazinoties iedzīvotāju skaitam kopumā, būs nepieciešama lielāka darbaspēka iesaiste, kā arī ekonomikas attīstība nodrošinās pieprasījumu pēc darbaspēka.
5. Ņemot vērā lejupvērstās demogrāfiskās prognozes, paredzams, ka nodokļu ienākumu bāze tādā veidā, kādu to pazīstam šodien, būs nepietiekama sociālās aizsardzības sistēmas finansēšanai. Līdz ar to, iedzīvotāju iespējas priekšlaicīgi doties pensijā

- sašaurināsies. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā (15–64 gadu vecuma grupā) līdz 2041. gadam sasniegs apmēram 82%-86% līmeni.
- 6.** Produktivitātes pieaugums līdz 2041. gadam, balstoties uz Padomes novērtējumu, varētu sasniegt vidēji 2,4% gadā, savukārt pamatojoties uz EK Aeging report¹, 2021 prognozēm tās pieaugums būs lēnāks vidēji 1,7%. Abos gadījumos produktivitātes pieauguma temps samazināsies, ņemot vērā negatīvās demogrāfiskās prognozes.
  - 7.** Nodokļu ieņēmumi Latvijā, periodā no 2017.-2021. gadam, veidoja vidēji 30,1% no IKP, kas ir apmēram 10 procentpunktiem mazāk nekā ES valstīs. Salīdzinot arī ar tuvākajiem kaimiņiem Lietuvu un Igauniju, 2021. gadā Latvijā iekasēto nodokļu attiecība bija par 3 %punktiem zemāka nekā Igaunijā un par 1,6 %punktiem nekā Lietuvā. Pēdējo piecu gadu laikā straujākais iekasēto nodokļu pieaugums starp Baltijas valstīm bijis Lietuvā, vidēji 9,5%, tai seko Igaunija 7,8% savukārt Latvijā vidēji piecos gados nodokļu ieņēmumu apjoms kāpis par 5,7%. Jāteic, ka visās trīs valstīs nodokļu ieņēmumu pieauguma temps apsteidz ES rādītājus.
  - 8.** Neskatoties uz Covid-19 periodā piedzīvoto ekonomikas lejupslīdi, nodokļu ieņēmumi ir turpinājuši gan pieaug, salīdzinot ar katru iepriekšējo gadu, gan arī tie iekasēti vairāk par gadam prognozēto nodokļu ieņēmumu apjomu. Tomēr vēl joprojām ēnu ekonomikas izpausmes - tādas kā aplokšņu algas, ienākumu neuzrādīšana u.c., ir būtiska problēma, kas ierobežo budžeta ieņēmums.
  - 9.** Latvijas izdevumi sociālai aizsardzībai, vērtējot tos % no IKP, atpaliek no Baltijas kaimiņvalstīm, savukārt visas Baltijas valstīs sociālās aizsardzības izdevumu ziņā atpaliek no ES līmeņa gandrīz par pusi.
  - 10.** Izdevumu apjoms sociālai aizsardzībai ES vidēji 10 gados veidojis ap 27,5% no IKP. Izvirzot mērķi sasniegt Latvijā vismaz 66% no ES līmeņa, būtu nepieciešams atvēlēt šai jomai 18,2 % no IKP. Savukārt izvirzot mērķi sasniegt 75% no ES vidējā līmeņa šai jomai būtu Latvijā jāatvēl ap 20,6% no IKP.
  - 11.** Veselības aprūpei piešķirtā finansējuma apjoms % no IKP atpaliek no ES līmeņa par apmēram par pusi un daudzus gadus ir bijis zemākais Baltijā. Tomēr jāteic, ka finansējuma apjoms Latvijā ik gadu ir pieaudzis. Tuvinot veselības aprūpes finansējuma apjomu ES vidējiem rādītājiem, kas 10 gados vidēji ir 8% no IKP, Latvijā būtu jāparedz 5,3% līdz 6 % no IKP šo jomu finansēšanai.
  - 12.** Veidojot fiskālās ilgtspējas scenārijus ir būtiski sabalansēt budžeta ieņēmumu un izdevumu daļu ilgtermiņā. Pieņemot pastāvošo nodokļu ieņēmumu apjomu % pret IKP un to, ka iekasēto nodokļu apjoms pieaugs ik gadu pa 0,5%, virzoties uz nodokļu un VSAOI ieņēmumu mērķi 33% no IKP 2041. gadā, bet izdevumi sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē virzīsies uz 66% vai 75% no ES vidējiem rādītājiem, modelēšanas rezultāti liecina, ka šāds ieņēmumu apmērs nav sabalansējams ar izdevumu mērķiem sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē. Šādā scenārijā parāda apmērs pārsniedz Māstrihtas kritēriju (60% no IKP) jau 2028. gadā un turpina pieaugt. Savukārt pieņemot, ka nodokļu un VSAOI ieņēmumu apjoms virzīsies uz ES vidējiem ieņēmumu rādītājiem, jeb 41,5% no IKP līdz 2041. gadam, fiskāli ilgtspējīgi ir tie scenāriji, kas ietver izdevumu virzību sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē uz 66% no ES izdevumu apjoma.

---

¹ [The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States \(2019-2070\) \(europa.eu\)](#)

- 13.** Nemainot pieeju budžeta ieņēmumu kāpināšanai, veselības un sociālo mērķu sasniegšana nākamajām valdībām var būt grūts uzdevums. Turklāt, papildus šiem mērķiem, nepieciešamas investīcijas Zaļā kursa mērķu sasniegšanai. Tā kā Latvijas ekonomika nav saistīta ar apjomīgu SEG emisiju producēšanu, paši par sevi ieguldījumi Zaļā kursa mērķu sasniegšanai ir īstenojami neapdraudot fiskālo ilgtspēju, tomēr, kombinācijā ar izdevumu mērķiem sociālā aizsardzībā, tos nepieciešams izvērtēt atsevišķi.
- 14.** Šī starpziņojuma izstrādē veiktās modelēšanas rezultāti liecina, ka fiskāli ilgtspējīga virzība uz veselības aprūpes, sociālās aizsardzības, Zaļā kursa mērķiem ir iespējama ievērojot vairākus nosacījumus: (i) veselības aprūpes un sociālās aizsardzības izmaksu virzība uz 66% līmeni no ES līmeņa, (ii) finansējuma intensitāte Zaļā kursa mērķu sasniegšanai ir gadu ap 1% no IKP, (iii) nodokļu un VSAOI ieņēmumu virzība uz ES līmeni 41,5% no IKP. Izpildot šādus nosacījumus, maksimālais parāda apjoms tiktu sasniegts ap 2033.-2034. gadu un būtu robežās no 50,4 %-57,9 % no IKP. Turklāt pie šāda scenārija ir iespējama parāda mazināšana, jo sasniedzot noteiktu nodokļu un VSAOI ieņēmumu līmeni un izdevumus audzējot lēnāk par ieņēmumiem, budžeta bilancē veidojas pārpalikums.
- 15.** Tā kā sociālās aizsardzības un veselības aprūpes izdevumu tuvināšana ES līmenim ir atzīstama par nacionālo reformu politikas prioritātēm, uz ko vairākkārt ir norādīts arī EK Eiropas Semestra ziņojumos^{2,3} ir nepieciešams darbs pie papildus ienākumu avotu rašanas un ekonomikas produktivitātes kāpināšanas.

---

² KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS, 2022. gada ziņojums par Latviju/Pavaddokuments dokumentam/Ieteikums PADOMES IETEIKUMAM/par Latvijas 2022. gada valsts reformu programmu un ar ko sniedz Padomes atzinumu par Latvijas 2022. gada stabilitātes programmu [download \(em.gov.lv\)](#)

³ [KOMISIJAS DIENESTU DARBA DOKUMENTS 2020.gada ziņojums par Latviju Pavaddokuments dokumentam KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, EIROPADOMEI, PADOMEI, EIROPAS CENTRALAJAI BANKAI UN EUROGRUPAI 2020.gada Eiropas pusgads: novērtējums par progresu strukturālo reformu īstenošanā, makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanā un koriģēšanā, un saskaņā ar Regulu \(ES\) Nr. 1176/2011 veikto padziļināto pārskatu rezultāti - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](#)

Summary

Fiscal sustainability assessment is one of the basic functions of independent fiscal institutions. Therefore, considering the current developments in the economy, the Fiscal Discipline Council has elaborated an interim report on the prospects of fiscal sustainability.

The previous sustainability report in the Council was made in 2017 and covers the period from 2017 to 2037. Currently, the Council has renewed the data of the previous report and conducted research on the future development of fiscal policy scenarios, considering the costs necessary to achieve the goals of the Green transition. The resulting interim report covers the period from 2021-2041. and it will be used as a basis for the joint project of the Fiscal Discipline Council and the European Commission creating a fiscal sustainability assessment model.

A significant research limitation in the creation of this interim report is the impact of statistical data from the previous two years, which includes the time of the Covid-19 pandemic crisis. This period saw a sharp increase in the deficit and debt, as well as a rise in health care and social protection spending, all against the backdrop of an economic downturn.

The main conclusions of the interim report:

1. In the reporting period from 2018 to 2022, Latvia's economy has experienced two significant shocks, the economic recession caused by the Covid-19 pandemic in 2020 (-2.2% of GDP) and the energy crisis currently occurring in 2022, which is characterized by an extremely rapid increase in inflation that has exceeded the 20% and a predictable economic recession in 2023.
2. Considering both the consequences of climate change and the geopolitical escalation that took place in 2022, the need to invest in strengthening climate neutrality and energy independence throughout the EU is increasing. Therefore, the need for additional expenses to achieve these goals has increased.
3. Long-term macroeconomic forecasts allow us to conclude that negative demographic trends will be observed in Latvia in the coming years. Depopulation will be one of the main drags on economic potential in the long term. Eurostat forecasts show that the population in the age group from 15 to 64 will decrease by 27% in 2040 compared to 2019. In the review period, the period from 2035-2041 shows the most unfavourable in terms of population, this means that in 2025 the number of people in the age group from 15-64 will be 1.124 million, but in 2035 it will decrease to 969 thousands, while in 2040 it will decrease to 897 thousand. Consequently, the labour market forecasts subordinated to demographic forecasts are quite pessimistic.
4. The level of participation of the employed will remain increasing, because as the population decreases in general, greater involvement of the labour force will be required, as well as economic development will ensure the demand for labour.
5. Given the downward demographic projections, it is expected that the national tax revenue base as we know it today will be insufficient to finance the social protection system. Consequently, residents will not be able to afford early retirement. The proportion of economically active population in the total population (age group 15-64) will reach the level of about 82%-86% by 2041.
6. Productivity growth until 2041, based on the Council's assessment, could reach an average of 2.4% per year, while based on the EC Aging report, 2021 forecasts, its growth will be slower at an average of 1.7%. In both cases, the rate of productivity growth will decrease given the negative demographic projections.

- 7.** Tax revenues in Latvia, in the period from 2017-2021, accounted for an average of 30.1% of GDP, which is about 10 percentage points less than in EU countries. Also compared to the closest neighbours Lithuania and Estonia in 2021, the ratio of taxes collected in Latvia was 3 percentage points lower than in Estonia and 1.6 percentage points lower than in Lithuania. In the last five years, the fastest increase in collected taxes among the Baltic States was in Lithuania, on average 9.5%, followed by Estonia at 7.8%, while in Latvia, the amount of tax revenue increased by 5.7% on average in five years. It should be noted that in all three countries the growth rate of tax revenues is ahead of the EU creators.
- 8.** Despite the economic recession experienced during the Covid-19 period, tax revenues have continued to grow compared to each previous year, and they have also been collected more than the amount of tax revenues forecast for the year. However, the manifestations of the shadow economy, such as envelope wages, non-disclosure of income, etc., are still a significant problem that limits budget revenue.
- 9.** Latvia's expenditure on social protection, when evaluated as a % of GDP, lags the Baltic neighbouring countries, while all Baltic countries lag behind the EU level in terms of social protection expenditure by almost half.
- 10.** The amount of expenditure on social protection in the EU has averaged 27.5% of GDP over 10 years. Setting the goal of reaching at least 66% of the EU level in Latvia, it would be necessary to allocate 18.2% of GDP to this area. On the other hand, setting the goal of reaching 75% of the EU average level, Latvia should allocate around 20.6% of GDP to this area.
- 11.** The amount of funding allocated to health care as a % of GDP lags the EU level by about half and has been the lowest in the Baltics for many years. However, it must be said that the amount of funding in Latvia has increased every year. Bringing the amount of health care funding closer to the EU average, which is 8% of GDP on average over 10 years, 5.3% to 6% of GDP should be allocated in Latvia to finance these areas.
- 12.** Creating fiscal sustainability scenarios, it is essential to balance the part of budget revenues and expenditures in the long run. Assuming the existing amount of tax revenues as a % of GDP and that the amount of taxes collected will increase annually by 0.5%, moving towards the tax revenue target by 33% of GDP in 2041, while spending on social protection and health care will move towards 66% or 75% of the EU averages, the modelling results show that this amount of revenue cannot be balanced with the expenditure goals in social protection and health care. In such a scenario, the amount of debt exceeds the Maastricht criterion (60% of GDP) already in 2028 and continues to grow. On the other hand, assuming that the amount of tax revenues will move towards the EU average revenue indicators, i.e. 41.5% of GDP until 2041, fiscally sustainable are those scenarios that include the direction of spending in social protection and health care to 66% of the amount of EU spending.
- 13.** Without changing the approach to raising budget revenues, healthcare and social protection spending goals may be a difficult task for future governments. Moreover, in addition to these goals, investments to Green transition targets are also in a table. Since Latvia's economy is not related to the production of large-scale GHG emissions by itself, investments to achieve the goals of the Green transition can be implemented without risks of fiscal sustainability, however, in combination with spending goals in social protection and healthcare, they need to be evaluated separately.
- 14.** The results of the modelling carried out in the development of this interim report show that fiscally sustainable progress towards the goals of the Green transition, for health

care and social protection is possible subject to several conditions: (i) the movement of health care and social protection costs to the level of 66% of the EU level, (ii) the intensity of funding to achieve the goals of the Green transition is around 1% of GDP per year, (iii) the progress of tax and social security revenues to the EU level of 41.5% of GDP. If such conditions are met, the maximum amount of debt would be reached around 2033.-34. year and would be within the range of 50.4%-57.9% of GDP. In addition, in such a scenario, debt reduction is possible, because when a certain level of tax revenues is reached and expenses grow more slowly than revenues, a surplus in the budget balance is possible.

- 15.** However, since social protection and bringing health care expenses closer to the EU level are recognized as social policy priorities, which is also repeatedly indicated in the EC Semester reports, work is needed on creating additional sources of income and increasing economic productivity.

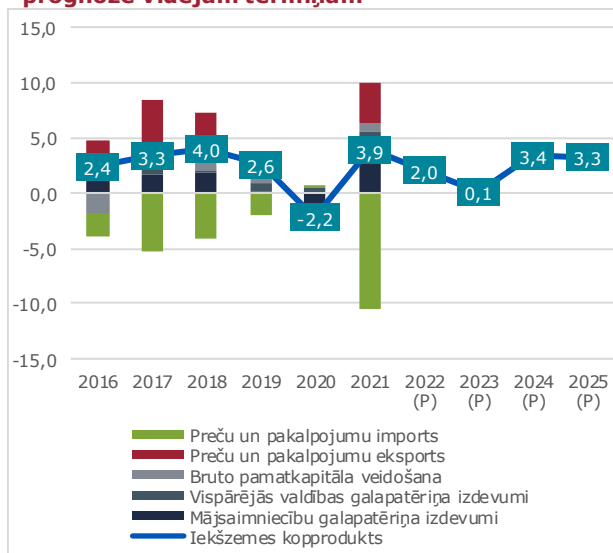
1.nodaļa. Makroekonomikas ietvars

Šajā ilgtspējas ziņojuma sadaļā ir ietverts atskats uz galvenajiem notikumiem makroekonomiskajā vidē pēdējo piecu gadu gaitā, kopš pēdējā Ilgtspējas ziņojuma publicēšanas 2017. gadā. Pārskata periodā no 2018. līdz 2022. gadam ekonomika ir piedzīvojusi divus būtiskus šokus, tādēļ šo īso pārskata periodu ir jāsadala trijos posmos: (i) ekonomikas izaugsmes periods 2017-2019, (ii) Covid-19 pandēmijas periods 2020-2021, (iii) ģeopolitiskās spriedzes periods ar būtisku globālo ietekmi 2022. gadā un vidēja termiņa prognozes. Pārskatā ir ietverti statistikas dati, kas ir pieejami 2022. gada oktobrī un palīdz raksturot izejas punktu turpmākiem pieņēmumiem makroekonomiskajā un fiskālajā ietvarā.

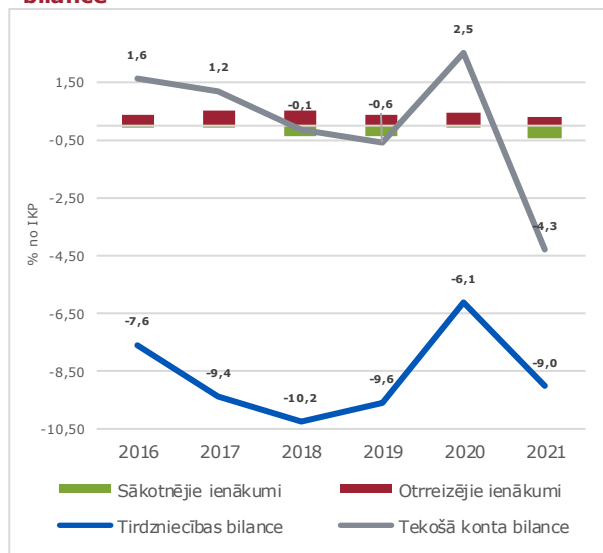
1.1. Makroekonomikas ietvars 2017-2022

Periodu no 2017.-2019. gadam raksturo mērena tautsaimniecības izaugsme. Šajos trīs gados IKP 2015. gada salīdzināmajās cenās pieauga vidēji par 3,3%. Ekonomika funkcionēja virs tās potenciāla, par ko liecināja pozitīvā izlaižu starpība vidēji 2,5% no IKP šajā trīs gadu periodā. Inflācija saglabājās nedaudz virs ECB mērķa rādītāja, vidēji 2,8% līmenī. Bezdarba līmenis šajos trijos gados bija vidēji 7,5% un samazinājās ik gadu par apmēram 1,2 procentpunktiem.

1.attēls. IKP 2015. gada salīdzināmajās cenās un prognoze vidējam termiņam

2. attēls. Tirdzniecības bilance un tekošā konta bilance

Avots: CSP un vidējie rādītāji LB, SVF, FM, EK

Avots: Latvijas Banka

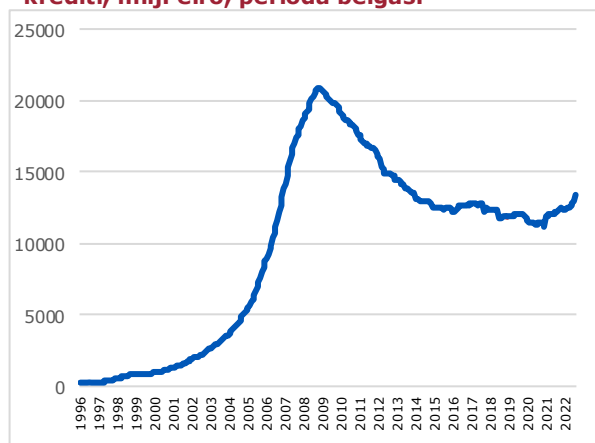
Periods no 2020.-2021.gadam un 2022. gada sākums aizritēja globālās Covid-19 pandēmijas izraisītās krīzes ēnā. Kopš 2020. gada otrā ceturkšņa notika strauja un nekontrolējama ekonomikas lejupslīde, iepriekš neprognozēts vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda pieaugums, vairāku ekonomikas nozaru darbības praktiska apstādināšana, sakarā ar slimību izplatību ierobežojošo pasākumu ieviešanu. IKP salīdzināmajās cenās 2020. gadā samazinājās par 2,2%, bet jau 2021. gadā izaugsme atjaunojās un sasniedza 3,9%.

2022. gada februāris iezīmējās ar strauju negatīvu ģeopolitisku pavērsienu, sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā. Tas izraisīja atkārtotu triecienu ekonomikai brīdī,

kad tā sāka pārliecinoši atkopties pēc Covi-19 krīzes. Mazāk kā gada laikā makroekonomikas prognozes tika pārskatītas vairākkārt, katrā nākošajā iterācijā, kāpinot inflācijas rādītāju prognozes un samazinot IKP pieauguma prognozes 2022. gadam un vidējam termiņam. Jaunākās Finanšu ministrijas makroekonomiskās prognozes, uz šī ziņojuma tapšanas laiku, ir apstiprinātas 2022. gada decembrī⁴. Tās liecina, ka IKP pieaugums salīdzināmajās cenās 2022. gadā būs 1,6%, bet 2023. gadā būs sagaidāma ekonomikas lejupslīde -0,6% apmērā. Lejupslīde būs īslaicīga un jau 2024. gadā atgriezīsies mērena ekonomikas izaugsme 3% apmērā. 2023. gadā ekonomika funkcionēs zem tās potenciāla un izlaižu starpība būs negatīva. Inflācija 2022. gadā varētu sasniegt 17,3%, bet 2023. gadā tā varētu pazemināties līdz 8,5%. Savukārt 2024.gadā un turpmākos gados tā varētu atgriezties pie ECB mērķa rādītājiem ap 2%.

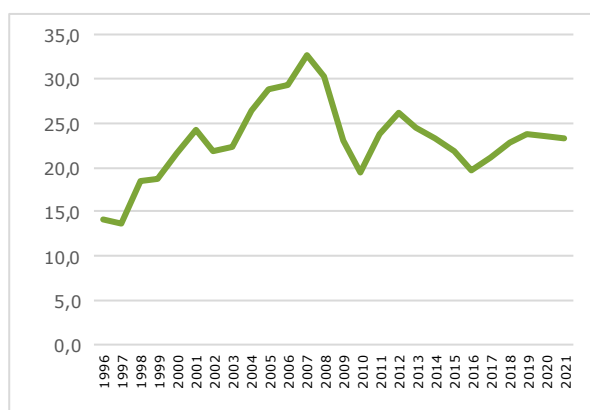
Salīdzinājumā ar ainu pirms globālās finanšu krīzes, periodā no 2017. gada līdz 2021. gadam, ne kreditēšanā, ne arī investīcijās nav novērots straujš kāpums, tieši pretēji - kreditēšana samazinājās un investīcijas pieauga nevienmērīgi.

3. attēls. Rezidentu finanšu iestādēm, nefinanšu sabiedrībām un mājsaimniecībām izsniegtie kredīti, milj. eiro, perioda beigās.

Avots: Latvijas Banka.

4. attēls. Investīciju apjoms, % pret IKP, salīdzināmajās cenās. Avots: CSB, Padomes aprēķin

Avots: Eurostat

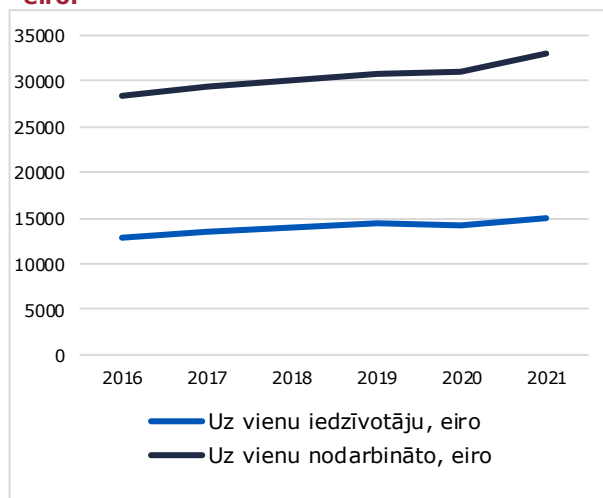
Kreditēšanas apjoms kopš 2017. gada līdz 2019. gadam samazinājās vidēji par 3% un pieauga vienīgi 2020. gadā par 10%. Kopumā šajos piecos gados kreditēšanas apjoms vidēji samazinājās par 0,3%. Situācija skaidrojama galvenokārt ar ļoti strikto pieeju kredītņēmēju izvērtēšanā un arī ar vairākiem satricinājumiem finanšu institūcijās, to skaitā, sankcijas pret ABLV banku un PNB bankas maksātnešpēja.

Investīciju apjoms piecos gados vidēji bija ap 23% no IKP. Laika posmā no 2017.gada līdz 2019. gadam investīciju apjoms pieauga vidēji par 10%, bet jau 2020. gadā, sākoties Covid-19 pandēmijai, investīcijas samazinājās par 2,6%, salīdzinot ar 2019. gadu, bet 2021. gadā investīcijas pieauga par 3%. Jāatzīmē ka 2021. gadā investīcijas bija diezgan specifiskas

⁴ Koriģētās Makro prognozes 2022. gadam un VTBI 2023-2025 (1.12) | Fiskālās disciplīnas padome (fdp.gov.lv)

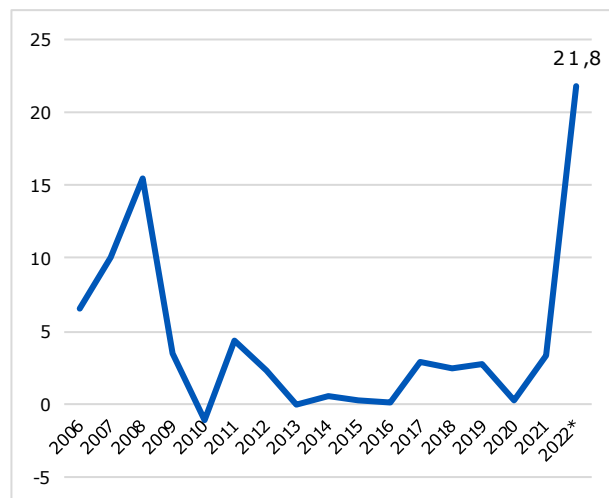
un galvenokārt saistījās ar medicīniskā aprīkojuma iegādi un uzņēmumu darba vides pielāgošanu attālinātam darbam.

5. attēls. IKP uz 1 iedzīvotāju un uz 1 nodarbināto, 2015. gada salīdzināmajās cenās, eiro.

Avots: CSP

6. attēls. Gada vidējā inflācija.

Avots: CSP, * 2022. gadā vidēji 10 mēnešos

Periodā no 2017. gada 2021. gadam, tautsaimniecībā bija raksturīga mērena uz zema inflācija un diezgan minimāla kreditēšanas aktivitāte. Ekonomikai mēreni augot, investīciju apjoms pakāpeniski pieauga. Tas savukārt ļāva nodrošināt arī pakāpenisku labklājības pieaugumu, sasniedzot 14,9 tūkst. eiro uz vienu iedzīvotāju un 33 tūkst. eiro uz vienu nodarbināto 2021. gada nogalē.

1.2. Makroekonomikas ietvars 2021-2041

Makroekonomiskā ietvara aprēķina pamatā ir Koba-Duglasa ražošanas funkcijas pieeja. Makroekonomiskā ietvarā aprēķinātie dati turpmāk tiks izmantoti 3. nodaļā veidotajiem fiskālās politikas scenārijiem, kuros papildus iekļauti ex-post dati par vispārējās valdības ieņēmumiem, izdevumiem, parāda attīstību u.c..

Makroekonomiskā ietvara izveidē lietoti EK Ageing Report 2021⁵ un Padomes pieņēmumi par nodarbinātības rādītājiem, potenciālā IKP pieaugumu, iedzīvotāju skaitu darbspējas vecumā, bezdarba līmeni un līdzdalības līmeni.

Makroekonomikas attīstības ietvars ir veidots prognozējot demogrāfijas, darba tirgus, reālā/potenciālā IKP izaugsmes un investīciju īpatsvaru iekšzemes kopproduktā līdz 2041. gadam.

Makroekonomikas ietvarā ir iestrādāti divu veidu pieņēmumi par līdzdalības līmeni, bezdarba līmeni, reālā/potenciālā IKP pieauguma tempu un kopējo faktoru produktivitāti. Turpmāk, attīstot fiskālo ietvaru, tie ļauj veidot četrus fiskālās ilgtspējas scenārijus un papildināt tos ar Zaļā kursa mērķu sasniegšanai nepieciešamo izdevumu apjomu.

⁵ [The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States \(2019-2070\) \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/2021-ageing-report-economic-and-budgetary-projections-for-the-eu-member-states-2019-2070)

Pieņēmumu kopums 1. un 3. fiskālās politikas scenārijam ir Padomes veidots, bet pieņēmumu kopums 2. un 4. scenārijam iegūts no EK *Aeging report* prognozēm 2040. gadam. Pieņēmumi apkopoti 1. tabulā.

Tabula 1

Pieņēmumu kopums makroekonomikas ietvaram un fiskālās politikas scenārijiem	
Padomes makroekonomiskais ietvars fiskālajiem scenārijiem 1 un 3	EC <i>Aeging report</i> makroekonomiskais ietvars fiskālajiem scenārijiem 2 un 4
Līdzdalības līmenis (15-64 v.g.) 2041. gadā 86%	Līdzdalības līmenis (15-64 v.g.) 2041. gadā (82%)
Bezdarba līmenis (15-64 v.g.) 2041. gadā 6%	Bezdarba līmenis (15-64 v.g.) 2041. gadā 8,1%
Kopējās faktoru produktivitātes izmaiņas	Kopējās faktoru produktivitātes izmaiņas
2030. gadā 2,85	2030. gadā 1,9
2041. gadā 2,1	2041. gadā 1,4
Reālā potenciālā IKP izaugsmes temps:	Reālā potenciālā IKP izaugsmes temps:
Periodā 2026-2030 (4,05%);	Periodā 2026-2030 (2,7%);
Periodā 2031 -2039 (2,85);	Periodā 2031 -2039 (1,9);
Periodā 2040-2041 (1,5).	Periodā 2040-2041 (1).

Avots: Padomes pieņēmumi un *Aeging report*, 2021 prognozes

Papildus pieņēmumi: makroekonomiskajā ietvarā izmantota konstanta kapitāla amortizācijas likme un darbaspēka/kapitāla attiecība IKP. Kapitāla apjoma izmaiņu aprēķinos tiek izmantota 5% amortizācijas likme. Darbaspēka ($1-\alpha = 0,3$) un kapitāla ($\alpha = 0,7$) attiecība IKP ir pastāvīga visam ietvara periodam. Makroekonomikas ietvara galvenie atskaites punkti apkopoti 2. tabulā.

Tabula 2

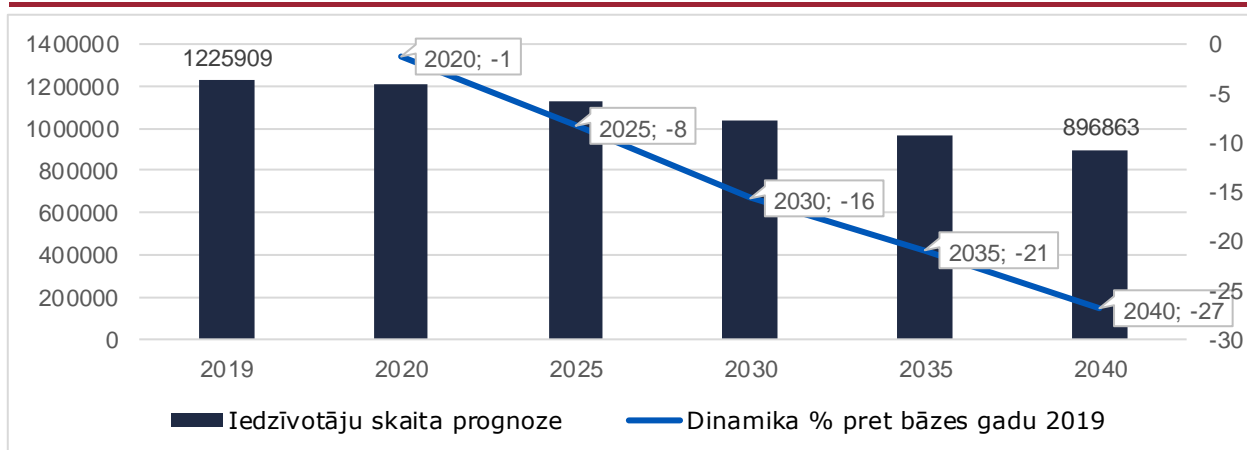
Rādītājs	Makroekonomikas ietvars			
	2021 Padomes pieņēmumi	2041 Padomes pieņēmumi	2021 Aeging report pieņēmumi	2041 Aeging report pieņēmumi
Reālā/potenciālā IKP augsme % pret iepriekšējo gadu	1,9%	1,5%	1,9%	1%
Reālais / potenciālais IKP, milj. eiro	28 822,6	59 483,8	28 822,6	43 124,5
IKP deflators	6,9%	2,6%	6,9%	2,6%
Nominālā IKP augsme, % pret iepriekšējo gadu	11,2%	4,1%	11,2%	3,6
Nominālais IKP, milj. eiro	33 695,9	114 072,7	33 695,9	97 333,6
Līdzdalības līmenis jeb ekonomiski aktīvie iedzīvotāji, % no visiem 15-64 gadus veciem iedzīvotājiem	74,6	86,0	74,6	82,0
Bezdarba līmenis	7,9	6	7,9	8,1

Nodarbinātie, tūkst iedz.	822	725	822	676
Nodarbināto pieaugums pret iepriekšējo gadu	-3,5	0,8	-3,5	0,4
Kopējā faktoru produktivitāte % pret iepriekšējo gadu	1,9	2,1	1,9	1,4
Kapitāla pieaugums, % pret iepriekšējo gadu	4,6	-1,2	4,6	-0,8
Investīcijas % no IKP salīdzināmajās cenās	26,6	7,7	26,6	9,8

Avots: Padomes aprēķini

Iedzīvotāju skaita samazināšanās ilgtermiņā būs viens no galvenajiem ekonomikas potenciālu bremsējošiem faktoriem. Eurostat prognozes liecina, ka iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem 2040. gadā, salīdzinot ar 2019. gadu, samazināsies par 27%. Pārskata posmā tieši laika posms no 2035.-2041. gadam uzrāda visnelabvēlīgākās tendences.

7. attēls. Ilgtermiņa demogrāfiskās attīstības prognozes

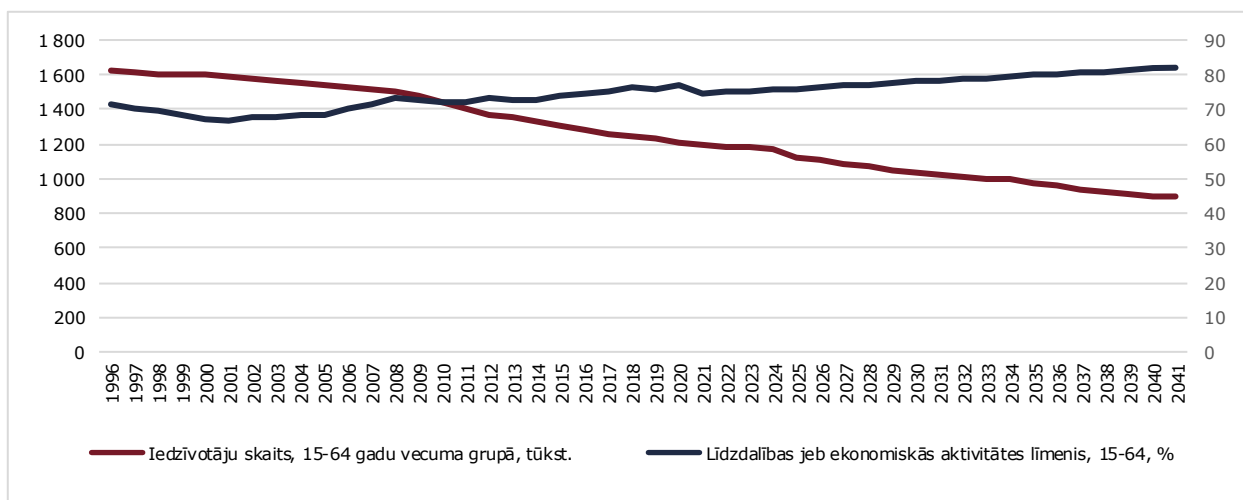

Avots: Eurostat un Padomes aprēķini

Iedzīvotāju skaita izteiksmē, tas nozīmē, ka 2025. gadā iedzīvotāju skaits vecuma grupā no 15-64 būs 1,124 miljoni, bet 2035. gadā tas samazināsies līdz 969 tūkstošiem, savukārt 2040. gadā samazināsies līdz 897 tūkstošiem. Līdz ar to, demogrāfijas prognozēm pakārtotās turpmākās darba tirgus prognozes ir diezgan pesimistiskas.

Līdzdalības līmenis saglabāsies pieaugošs, jo samazinoties iedzīvotāju skaitam kopumā, būs nepieciešama lielāka darbaspēka iesaiste, kā arī ekonomikas attīstība nodrošinās pieprasījumu pēc darbaspēka. Ņemot vērā lejupvērstās demogrāfiskās prognozes, paredzams, ka valsts nodokļu ienākumu bāze būs nepietiekama pensiju sistēmas finansēšanai tādā veidā, kāda tā pastāv pašlaik. Līdz ar to, iedzīvotāji nevarēs atļauties priekšlaicīgi doties pensijā. Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā (15-64 gadu vecuma grupā) līdz 2041. gadam sasniegs apmēram 82%-86% līmeni.

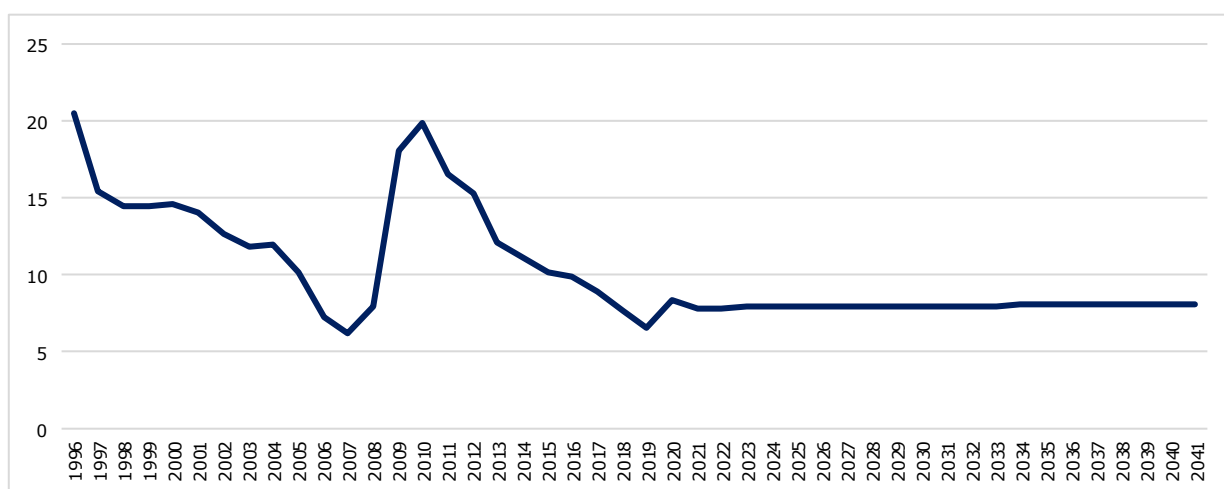
8. attēls. Iedzīvotāju skaits (tūkstošos) un līdzdalības līmenis (labā skala, %), 15–64

Avots: CSB, Padomes aprēķini.

Bezdarba līmenis saglabāsies zems un tuvu dabiskā bezdarba līmenim. To lielā mērā noteiks negatīvā demogrāfiskā attīstība un pieprasījums pēc darbaspēka, ekonomikai turpinot attīstīties. Kopumā ekonomikas struktūra neveicinās ne būtisku bezdarba pieaugumu, ne bezdarba samazināšanos. Tomēr nevar izslēgt potenciālu migrācijas un emigrācijas ietekmi nākotnē, kas mainīs arī citus darba tirgus rādītājus, t.sk., līdzdalības līmeni un darbaspēka lomu kopējā faktoru produktivitātē.

9. attēls. Bezdarba līmenis, 15–64, %

Avots: CSB, Padomes aprēķini.

Produktivitātes pieaugums līdz 2041. gadam, balstoties uz Padomes novērtējumu, varētu sasniegt vidēji 2,4% gadā, savukārt, pamatojoties uz *Aging report* prognozēm - tās pieaugums būs lēnāks vidēji 1,7%. Padomes pieņēmums, par produktivitātes pieaugumu, balstās uz Latvijas ekonomikas virzību uz augstākas pievienotās vērtības preču ražošanu un pakalpojumu sniegšanu, ko pierādīja arī Covid-19 periodā novērotā straujā IKT nozares attīstība.

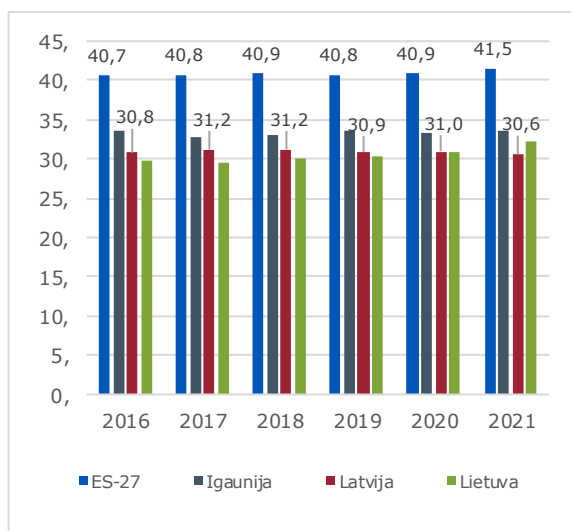
2. nodaļa. Fiskālā politika

2.1. Ieņēmumi

Nodokļu ieņēmumi Latvijā, periodā no 2017-2021. gadam, veidoja vidēji 30,1% no IKP, kas ir apmēram 10 procentpunktiem mazāk nekā ES valstīs kopumā. Arī salīdzinot ar tuvākajiem kaimiņiem Lietuvu un Igauniju, 2021. gadā Latvijā iekasēto nodokļu attiecība bija par 3 procentpunktiem zemāka nekā Igaunijā un par 1,6 procentpunktiem nekā Lietuvā. Tomēr, kopš iepriekšējā ilgtspējas ziņojuma publicēšanas, ir sasniegts zināms progress. Pašlaik Latvija par apmēram 2,4 procentpunktiem atpaliek no mērķa sasniegt nodokļu ieņēmumu apjomu 33% no IKP.

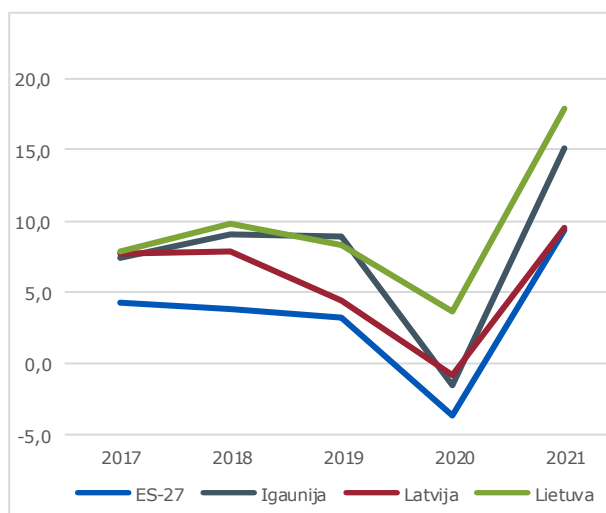
Pēdējo piecu gadu laikā straujākais iekasēto nodokļu pieaugums starp Baltijas valstīm bijis Lietuvā, vidēji 9,5%, tai seko Igaunija 7,8% savukārt Latvijā vidēji piecos gados nodokļu ieņēmumu apjoms kāpis par 5,7%. Jāteic, ka visās trīs valstīs nodokļu ieņēmumu pieauguma temps apsteidz ES radītājus.

10. attēls. Vispārējās valdības ieņēmumi no nodokļiem un sociālās apdrošināšanas iemaksām (% no IKP).

Avots: Eurostat

11. attēls. Vispārējās valdības ieņēmumu dinamika no nodokļiem un sociālās apdrošināšanas iemaksām

Avots: Eurostat

Neskatoties uz Covid-19 periodā piedzīvoto ekonomikas lejupslīdi, nodokļu ieņēmumi ir turpinājuši gan pieaugt, salīdzinot ar katru iepriekšējo gadu, gan arī tie iekasēti vairāk par attiecīgam gadam prognozēto nodokļu ieņēmumu apjomu.

Budžeta ieņēmumu apjomu mazinošs faktors ir ēnu ekonomika. Izplatītākās ēnu ekonomikas prakses vēl joprojām ir aplokšņu algas un ienākumu neuzrādīšana, kā arī tām sekojošas korupcijas shēmas. SSE Rīga pētnieki, kas izstrādā ēnu ekonomikas indeksu, ir secinājuši, ka ēnu ekonomika Latvijā pieauga laika posmā no 2016.-2018. gadam - sasniedzot 24,2% no

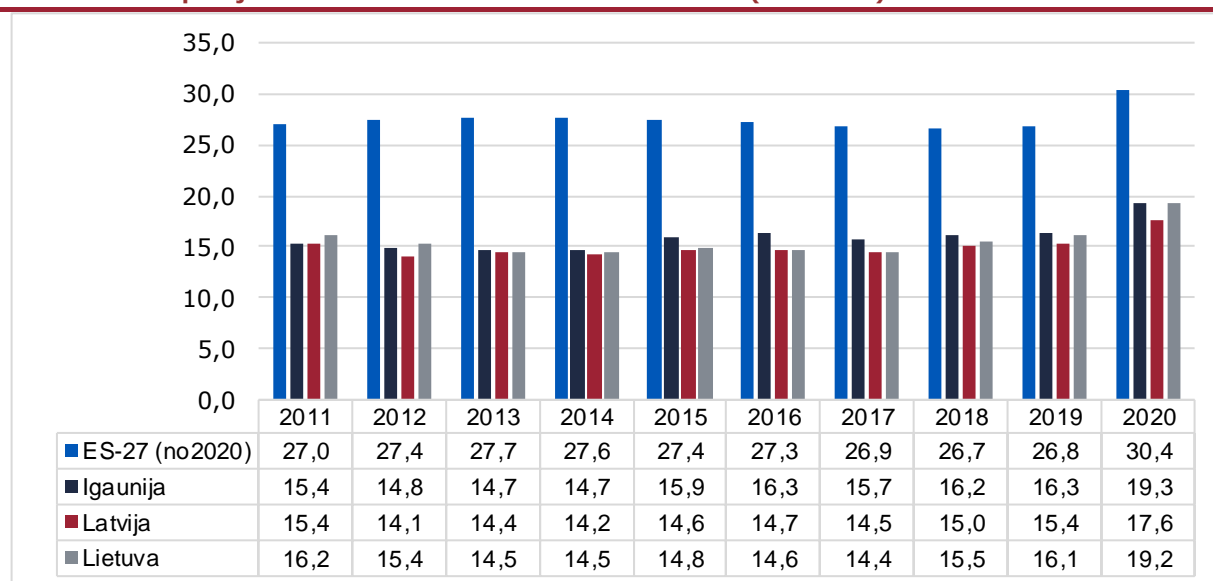
IKP, tam sekoja neliels samazinājums 2019. gadā līdz 23,9%, bet kopš 2020. gada ēnu ekonomika atkal pieauga līdz 25,5% un 2021. gadā līdz 26,6%⁶.

Viens no aspektiem, kas izgaismo ēnu ekonomikas apmērus ir pievienotās vērtības nodokļu plaissa⁷, kas atspoguļo starpību starp potenciālo un reāli iekasēto nodokļu ieņēmumu apjomu. Neskatoties uz ievērojamu ēnu ekonomikas līmeni, pēdējo desmit gadu dati par PVN nodokļu plaisu, liecina, ka tā būtiski samazinājusies. Piemēram, 2017. gadā PVN plaisas lielums bija 16,8% jeb 445 miljoni eiro, bet 2021. gadā tā samazinājās līdz 4,9% jeb 162 milj. eiro.

2.2. Izdevumi sociālai aizsardzībai un veselības aprūpei

Latvijas izdevumi sociālai aizsardzībai, vērtējot tos % no IKP, atpaliek no Baltijas kaimiņvalstīm, savukārt visas Baltijas valstis sociālās aizsardzības izdevumu ziņā atpaliek no ES līmeņa gandrīz par pusi. Kopš 2016. gada Latvijas izdevumi sociālai aizsardzībai ir auguši vidēji par 0,6 procentpunktiem gadā. 2019. gadā tie veidoja 15,4% no IKP, bet 2020. gadā 17,6%, tomēr jāatceras, ka šis bija pirmais Covid-19 uzliesmojuma gads, kad sociālās aizsardzības izdevumi pieauga visā ES, turklāt tika iedarbināta Stabilitātes un izaugsmes pakta izņēmuma klauzula, kas uz laiku noņēma ierobežojumus budžeta deficīta kāpināšanai.

12. attēls. Vispārējās valdības izdevumi sociālai aizsardzībai (% no IKP).

Avots: Eurostat

Izdevumu apjoms sociālai aizsardzībai ES vidēji 10 gados veidojis ap 27,5% no IKP. Izvirzot mērķi sasniegt Latvijā vismaz 66% no ES līmeņa, šai jomai būtu pakāpeniski jānovirza apmēram 18,2 % no IKP. Savukārt izvirzot mērķi sasniegt 75% no ES vidējā līmeņa šai jomai būtu pakāpeniski jānovirza ap 20,6% no IKP.

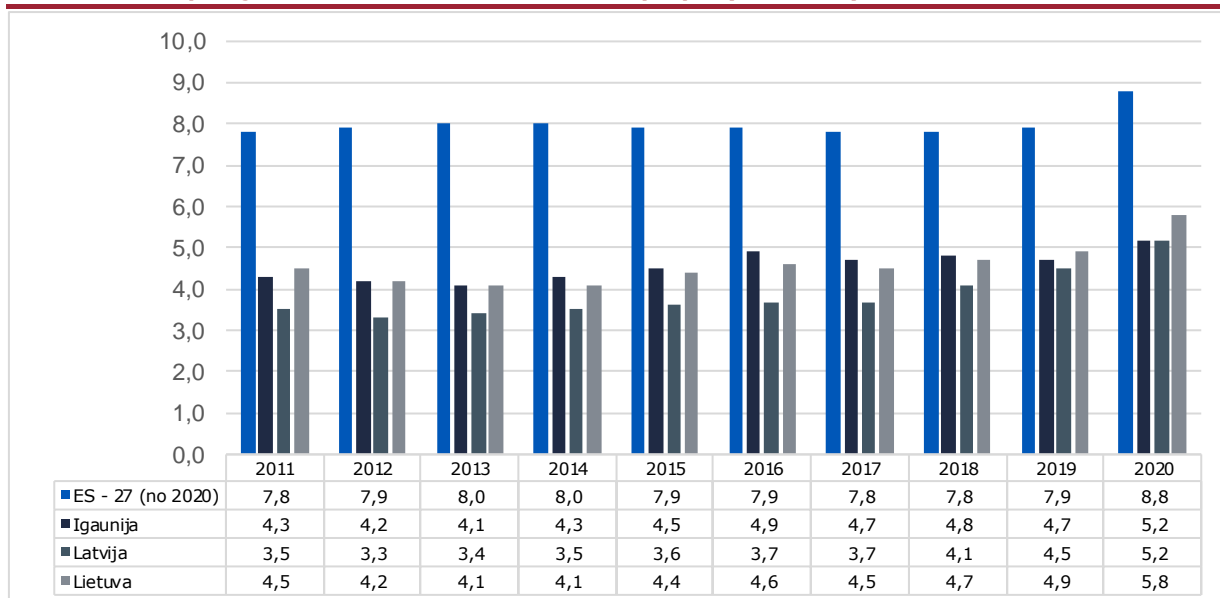
⁶ SSERīga_Enu_ekonomikas_indekss_2009_2021_brosura_0.pdf

⁷ PVN plaisas aprēķina metodika (vid.gov.lv)

Veselības aprūpei piešķirtā finansējuma apjoms % no IKP atpaliek no ES līmeņa apmēram par pusi un daudzus gadus tas ir bijis zemākais Baltijā. Neskatoties un to, ka finansējuma apjoms šai jomai Latvijā ik gadu ir pieaudzis.

13. attēls. Vispārējās valdības izdevumi veselības aprūpei (% no IKP).

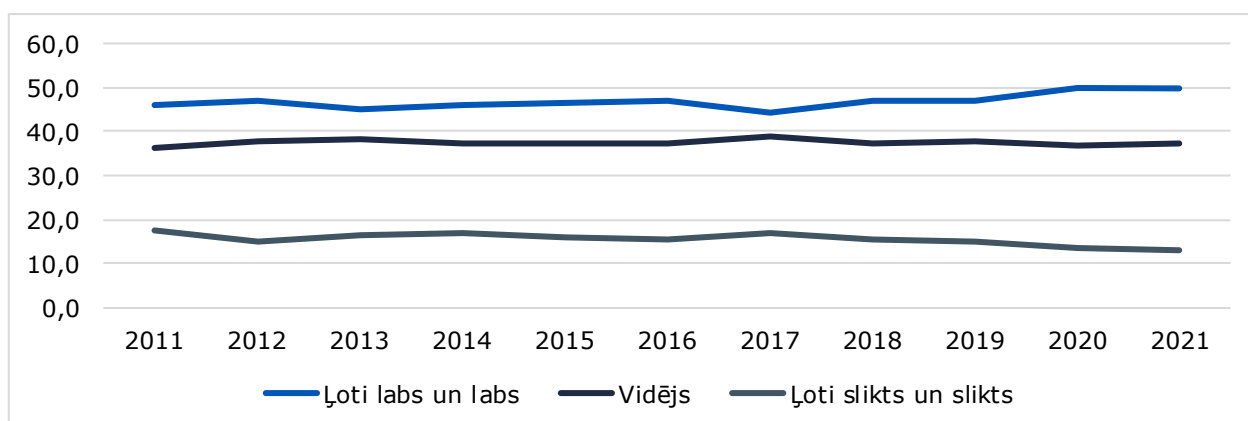

Avots: Eurostat

Tuvinot veselības aprūpes finansējuma apjomu ES vidējiem rādītājiem, kas 10 gados vidēji bija 8% no IKP, Latvijā pakāpeniski būtu jāsasniedz 5,3% līdz 6% no IKP šo jomu finansēšanai.

Iedzīvotāju veselības stāvokļa rādītāji un arī kopējā vecuma struktūra ir cieši saistīti ar nepieciešamo izdevumu apjomu veselības aizsardzībai. Kopš 2017. gada iedzīvotāju pašnovērtējumā par veselības stāvokli redzami uzlabojumi. Pieaudzis to iedzīvotāju skaits, kas novērtē savu veselības stāvokli kā labu un ļoti labu (2017. gadā 44,3% un 2021. gadā 49,8%), un samazinās to iedzīvotāju skaits, kas vērtē veselības stāvokli kā sliktu un ļoti sliktu (2017. gadā 16,9% un 2021. gadā 13,1%).

14 attēls. Veselības stāvokļa pašnovērtējums 16 gadus veciem un vecākiem iedzīvotājiem (%)

Avots CSP

Mūsu ziņojumā tiek pieņemts, ka sociālās aizsardzības izdevumi un veselības aprūpes izdevumi pakāpeniski palielināsies, lai uzlabotu pensiju atbilstību un samazinātu nabadzības risku. Aprēķinos 3. nodaļā tiks izmantoti divi dažādi izdevumu pieauguma scenāriji, kā arī apskatīts nepieciešamais budžeta ieņēmumu apjoms, kas nodrošinās gan izdevumu, gan fiskālās ilgtspējas mērķu sasniegšanu.

3. nodaļa. Fiskālā ilgtspēja

Turpmākam pētījumam ir divas komponentes: (i) fiskālās politikas scenāriji virzībā uz ES līmeni veselības aizsardzības un sociālās aprūpes izdevumos un ietekme uz valsts parādu (ii) Zaļā kursa mērķu sasniegšanai nepieciešamo izdevumu ietekme uz valsts parāda attīstību.

Fiskālās ilgtspējas novērtējuma laika horizonts pieņemts no 2021. līdz 2041. gadam.

Aprēķinos izmantoti ievades dati no EK *Aeging Report, 2021*⁸, *Berenschot*⁹ pētījumu centra novērtējuma par investīciju apjomu, kas nepieciešams Zaļā kursa mērķu sasniegšanai, kā arī Padomes pieņēmumi.

Fiskālās ilgtspējas scenārijos iestrādāti mērķi sasniegt sociālās aizsardzības un veselības aprūpes finansējumu 66% vai 75% no ES vidējā finansējuma šīm jomām, % no IKP. Papildus tam nepieciešams iekļaut Zaļā kursa mērķu sasniegšanai nepieciešamo finansējumu. Zaļā kursa ieviešanas fiskālā ietekme, tiek aprēķināta pieņemot, ka tā tiek pilnībā finansēta no vispārējās valdības budžeta.

Cinoties ar klimata pārmaiņu sekām, Eiropas Komisija 2021. gadā nāca klajā ar vērienīgu plānu, kura mērķis ir līdz 2050. gadam kļūt par pirmo klimata neitrālo kontinentu. Šī mērķa sasniegšanas fiskālā ietekme ir raisījusi plašas diskusijas un pētnieku interesi par nepieciešamo investīciju apjomu. Viens no šo diskusiju dalībniekiem, *Berenschot* pētījumu centrs, ir aprēķinājis nepieciešamo investīciju apjomu oglekļa emisiju samazināšanai katrai ES dalībvalstij atkarībā no CO2 izmešu mazināšanas intensitātes. Mūsu pētījumā Zaļā kursa fiskālās ietekmes modelēšanai izmantojām *Berenschot* aprēķinātos investīciju apjomus trijām CO2 emisiju samazināšanas intensitātēm.

Būtisks šī **pētījuma ierobežojums** ir iepriekšējo divu gadu statistisko datu ietekme, kas ietver Covid-19 laiku. Šajā periodā tika novērots straujš deficīta un parāda pieaugums, kā arī veselības aprūpes izdevumu un sociālās aizsardzības izdevumu kāpums, tam visam notiekot uz ekonomikas lejupslīdes fona.

3.1. Fiskālais politikas scenāriji virzībā uz ES līmeni sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē

Veidojot fiskālās ilgtspējas scenārijus, ir būtiski sabalansēt budžeta ieņēmumu un izdevumu daļu ilgtermiņā. Tādēļ nepieciešama pieņemama nodokļu un VSAOI ieņēmumu mērķa vērtība, pie kuras fiskālās ilgtspējas scenāriji realizējami nepārkāpjot Stabilitātes un izaugsmes paktā noteikto atsauces vērtību parāda apmēram zem 60% no IKP, jeb Māstrihtas kritēriju.

Pieņemot pastāvošo nodokļu ieņēmumu apjomu % pret IKP un to, ka iekasēto nodokļu apjoms pieaugs ik gadu pa 0,5%, virzoties uz nodokļu un VSAOI ieņēmumu mērķi 33% no IKP 2041. gadā, bet izdevumi sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē virzīsies uz 66% vai 75% no ES vidējiem rādītājiem, izveidoti četri fiskālās ilgtspējas scenāriji, kas redzami attēlā 15. Modelēšanas rezultāti liecina, ka šāds ieņēmumu apmērs nav sabalansējams ar izdevumu

---

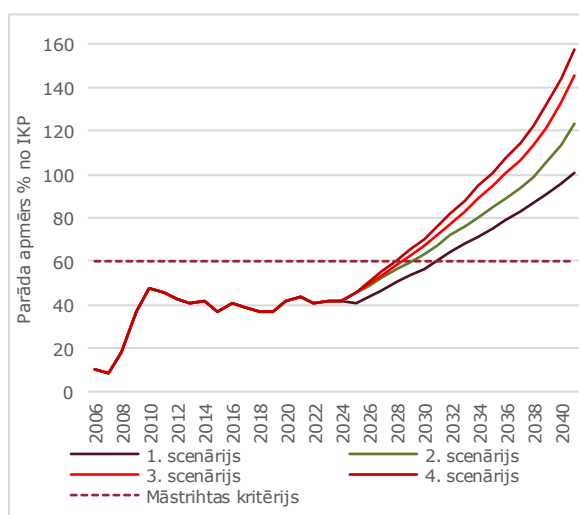
⁸ [The 2021 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the EU Member States \(2019-2070\) \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/economy_finance/dbp2021/)

⁹ [Research paper assesses costs of achieving Green Deal... \(berenschot.com\)](https://berenschot.com/research-paper-assesses-costs-of-achieving-green-deal/)

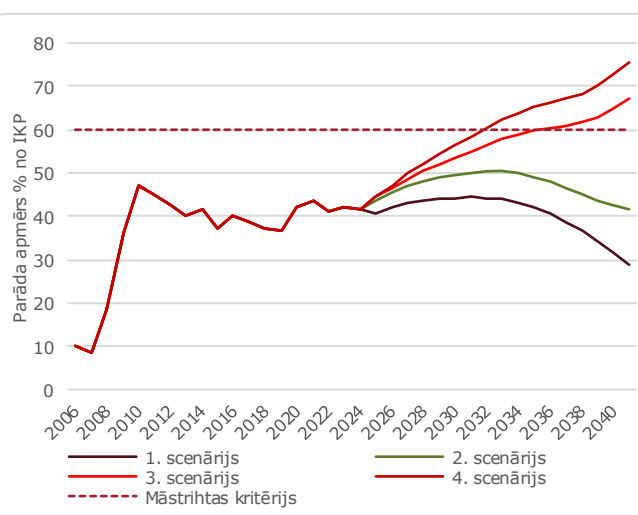
mērķiem sociālā aizsardzībā un veselības aprūpē, parāda apmērs pārsniedz Māstrihtas kritēriju 2028. gadā un turpina pieaugt visos scenārijos.

Attēlā 16 ir redzama alternatīva pieeja fiskālās ilgtspējas scenārijiem sabalansējot ieņēmumu un izdevumu apmēru. Pieņemts, ka nodokļu un VSAOI ieņēmumu apjoms virzīsies uz ES vidējiem ieņēmumu rādītājiem jeb 41,5% no IKP līdz 2041. gadam. Tādējādi iekasēto nodokļu apjoms pieaugs ik gadu pa 1,65%. Šādā gadījumā 1. un 2. scenāriji ir fiskāli ilgtspējīgi, bet 3 un 4. scenārijs pārsniedz Māstrihtas kritēriju 2032. līdz 2036. gadā.

15. attēls. Fiskālās ilgtspējas scenāriji pie nodokļu un VSAOI ieņēmumu virzības uz 33 % no IKP

16. attēls. Fiskālās ilgtspējas scenāriji pie nodokļu un VSAOI ieņēmumu virzības uz ES vidējo 41,5 % no IKP

Avots: Padomes aprēķini

Avots: Padomes aprēķini

Turpmākai analīzei izvēlēta fiskālās ilgtspējas scenāriju attīstība pieņemot, ka nodokļu un VSAOI ieņēmumu apjoms virzīsies uz ES vidējiem ieņēmumu rādītājiem jeb 41,5% no IKP līdz 2041. gadam, bet izdevumi veselības aprūpei un sociālā aizsardzībai virzīsies uz 66% un 75% no ES izdevumu apjoma šiem mērķiem.

Tādējādi tiek izveidoti četri parāda attīstības scenāriji, kas pagaidām neietver Zaļā kursa ieviešanas izmaksu ietekmi uz parāda attīstību.

1. **Scenārijs paredz** virzību uz 66% no ES vidējiem izdevumiem sociālā aizsardzībai un veselības aprūpei un ir veidots balstoties uz Padomes pieņēmumiem makroekonomiskajā ietvarā.
2. **Scenārijs paredz** virzību uz 66% no ES vidējiem izdevumiem sociālā aizsardzībai un veselības aprūpei un ir veidots balstoties uz *Aeging Report, 2021* pieņēmumiem makroekonomiskajā ietvarā.
3. **Scenārijs paredz** virzību uz 75% no ES vidējiem izdevumiem sociālā aizsardzībai un veselības aprūpei un ir veidots balstoties uz Padomes pieņēmumiem makroekonomiskajā ietvarā.

4. **Scenārijs paredz** virzību uz 75% no ES vidējiem izdevumiem sociālai aizsardzībai un veselības aprūpei un ir veidots balstoties uz *Aeging Report, 2021* pieņēmumiem makroekonomiskajā ietvarā.

Tabula 3.

Fiskālās politikas scenāriju izveides shēma

Scenāriji bez Zaļā kursa izmaksām	Virzība uz 66% no ES vidējā rādītāja (veselība un sociālā aizsardzība)	Virzība uz 75% no ES vidējā rādītāja (veselība un sociālā aizsardzība)
Padomes makroekonomiskais ietvars	1. scenārijs	3. scenārijs
EK Aeging report makroekonomiskais ietvars	2. scenārijs	4. scenārijs

- scenārijs liecina**, ka virzoties uz mērķi 66 % no ES vidējiem izdevumiem veselības aprūpei un sociālai aizsardzībai, salīdzinot ar 2021. gadu, izdevumi pieaugs par 0,5% un 4,5 procentpunktiem. Tomēr, ja salīdzina šo pieaugumu ar 2019. gadu, kas bija pirms pandēmijas, šim pieaugumam būtu jābūt veselības aprūpei par 1,1 un sociālai aizsardzībai par 6,2 procentpunktiem. Izdevumu pieaugumu kompensē nodokļu ieņēmumu pieaugums un parāda apmēra trajektorija ir ilgtspējīga.
- scenārijs liecina**, ka nedaudz pesimistiskāki makroekonomiskā ietvara pieņēmumi, saskaņā ar *Aeging report 2021*, un virzība uz 66 % no ES vidējiem izdevumiem veselības aprūpei un sociālai aizsardzībai, noved pie nedaudz straujāka parāda pieauguma, tomēr arī šī parāda attīstības trajektorija ir ilgtspējīga un nepārsniedz 60% no IKP.
- scenārijs liecina**, ka veselības aprūpes izdevumi, salīdzinot ar 2021. gadu, ir kāpuši par 1,2 %punktiem, bet, salīdzinot ar 2019. gadu - par 1,8 % punktiem. Savukārt sociālās aizsardzības izdevumi, salīdzinot ar 2021. gadu, ir pieauguši par 6,8 %punktiem un, salīdzinot ar 2019.gadu - par 8,6 %punktiem. Šajā scenārijā valsts parāds pārsniedz 60% no IKP 2036. gadā, sasniedzot 60,5% no IKP.
- scenārijs paredz** visstraujāko valsts parāda pieaugumu, jo ietver gan augstākus mērķus attiecībā uz izdevumiem sociālai aizsardzībai un veselības aprūpei, gan pesimistiskāku makroekonomisko ietvaru saistībā ar Aeging Report prognozēm. Šajā scenārijā valsts parāds sasniedz 60% no IKP 2032. gadā un pieaug līdz augstākajai atzīmei 75% no IKP 2041. gadā.

Saglabājot pašreizējo nodokļu un VSAOI ieņēmumu apmēru un virzot to uz 33% no IKP, 2041. gadā valsts parāda trajektorija nav ilgtspējīga nevienā no scenārijiem, tomēr pielāgojot iekasēto nodokļu un VSAOI ieņēmumu apjomu ES vidējiem rādītājiem (41,5% no IKP), mērķi veselības aprūpes un sociālā aizsardzības finansēšanai 66% apmērā no ES vidējiem rādītājiem ir sasniedzami fiskāli ilgtspējīgā veidā.

Tādējādi nemainot pieeju budžeta ieņēmumu kāpināšanai, veselības un sociālo mērķu sasniegšana nākamajām valdībām var būt grūts uzdevums. Turklāt, papildus šiem mērķiem

nepieciešamas investīcijas Zaļā kursa mērķu sasniegšanai, kuru apmērs un ietekme tiks analizētas nākošajā apakšnodalā.

3.2. Fiskālās politikas scenāriju papildināšana ar Zaļā kursa mērķiem nepieciešamiem izdevumiem

Novērtējot Zaļā kursa mērķu ieviešanai nepieciešamo papildus finansējuma apjomu, par pamatu tiek ņemti jau pieminētā Berenshot pētījumu centra aprēķini¹⁰. Šajā pētījumā iegūstamas norādes par kopējām izmaksām sabiedrībai, lai piesaistītu pietiekami daudz "zaļo" investīciju un sasniegtu SEG emisiju mazināšanas mērķus. Pētījumā šīs investīcijas apzīmētas kā UTM (*Unprofitable Top Margine*).

Atkarībā no CO2 emisiju mazināšanas apjoma, Latvijai ir aprēķināti trīs dažādi nepieciešamā investīciju apjoma apmēri, ņemot vērā Latvijas pašreizējo pozīciju SEG emisiju producēšanā.

Latvijas gadījumā aprēķināti dažādas intensitātes izmaksu scenāriji ar SEG emisiju mazināšanas mērķi 60% līdz 2030. gadam.

Tabula 4

Ievades dati investīciju apjoma aprēķināšanai

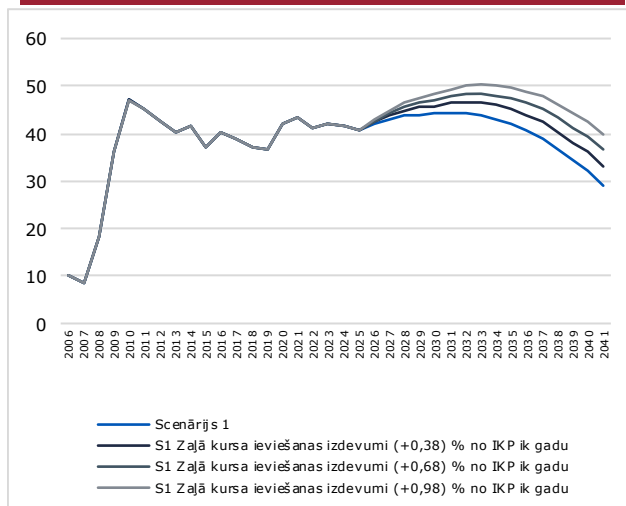
	Zemas intensitātes UTM	Vidējas intensitātes UTM	Augstas intensitātes UTM
Gada UTM % no IKP (periods 2018-2030)	0,38% IKP	0,68% IKP	0,98% IKP

Avots: Berenshot aprēķināts

Katrs iepriekš modelētais fiskālās politikas scenārijs (parāda pieaugums S1, S2, S3 un S4) tiek papildināts ar Zaļā kursa mērķu sasniegšanai nepieciešamajām izmaksām.

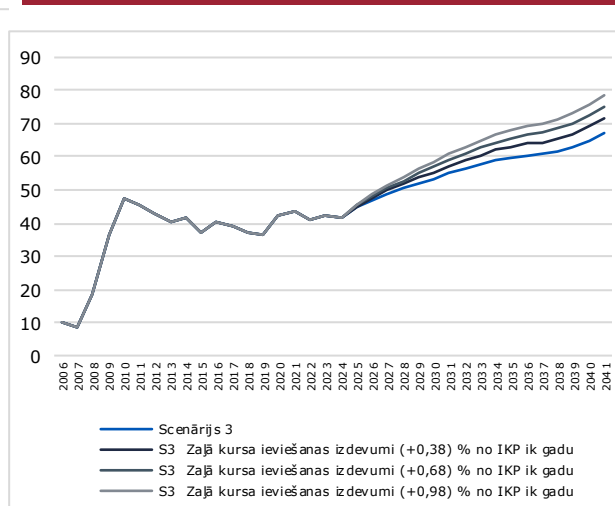
¹⁰ Berenshot aprēķinātie izdevumu apmēri Zaļā kursa mērķu sasniegšana pa ES dalībvalstīm [verdeling-40-50-en-55-reductie-co2-in-2030-v2.xlsx \(live.com\)](#)

17. attēls. Fiskālās politikas papildinātais scenārijs 1: virzība uz 66% no ES vidējā izmaksu apjoma veselībai un sociālai aizsardzībai saskaņā ar Padomes makroekonomisko ietvaru + trīs Zaļā kursa mērķu sasniegšanas izmaksu scenāriji

Avots: Padomes aprēķini

18. attēls. Fiskālās politikas papildinātais scenārijs 3: virzība uz 75% no ES vidējā izmaksu apjoma veselībai un sociālai aizsardzībai saskaņā ar Padomes makroekonomisko ietvaru + trīs Zaļā kursa mērķu sasniegšanas izmaksu scenāriji

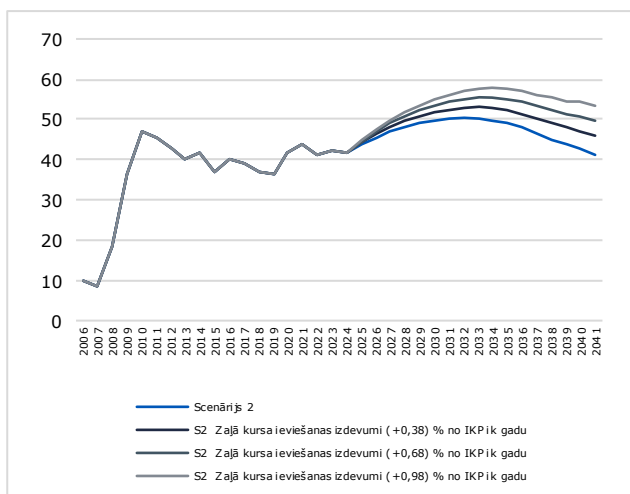

Avots: Padomes aprēķini

Pirmajā ar Zaļā kursa izmaksām papildinātajā scenārijā redzams, ka parāda pieaugums līdz 60% no IKP nenotiek, bet maksimālais parāda apjoms tiek sasniegts 2033. gadā 50,4 %, pie nosacījuma, ka papildus veselības un sociālās aizsardzības izmaksas virzās uz 66% līmeni no ES un Zaļajam kursam ik gadu tiek paredzēti 0,98% no IKP. Turklāt šajā scenārijā notiek parāda mazināšana, jo sasniedzot noteiktu nodokļu un VSAOI ieņēmumu līmeni, bet izdevumus audzējot lēnāk par izdevumiem - budžeta bilancē veidojas pārpalikums. Scenārijs ir fiskāli ilgtspējīgs.

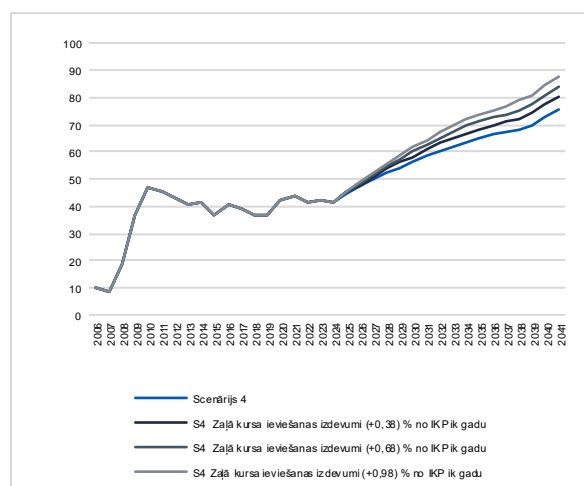
Trešajā ar Zaļā kursa izmaksām papildinātajā scenārijā redzams, ka arī nepievienojot Zaļā kursa ieviešanas izmaksas parāda trajektorija nav fiskāli ilgtspējīga. Virzoties uz veselības aprūpes un sociālās aizsardzības izmaksām 75% no ES vidējā līmeņa un papildinot to ar Zaļā kursa ieviešanas izmaksām pat zemākajā intensitātē (ik gadu +0.38% no IKP) parāda līmenis pārsniedz 60% sliekšni jau 2033. gadā. Pie augstākas Zaļā kursa ieviešanas izmaksu intensitātes šāda situācija iestājas vēl ātrāk. Scenārijs nav fiskāli ilgtspējīgs.

19. attēls. Fiskālās politikas papildinātais scenārijs 2: virzība uz 66% no ES vidējā izmaksu apjoma veselībai un sociālai aizsardzībai, saskaņā ar Aeging report makroekonomisko ietvaru + trīs Zaļā kursa mērķu sasniegšanas izmaksu scenāriji

Avots: Padomes aprēķini

20. attēls. Fiskālās politikas papildinātais scenārijs 4: virzība uz 75% no ES vidējā izmaksu apjoma veselībai un sociālai aizsardzībai, saskaņā ar Aeging report makroekonomisko ietvaru + trīs Zaļā kursa mērķu sasniegšanas izmaksu scenāriji

Avots: Padomes aprēķini

Otrajā ar Zaļā kursa izmaksām papildinātajā scenārijā redzams, ka parāda pieaugums līdz 60% no IKP nenotiek, bet maksimālais parāda apjoms tiek sasniegts 2034. gadā 57,9%. Tas notiek pie nosacījuma, ka veselības un sociālās aizsardzības izmaksas virzās uz 66% līmeni no ES un Zaļajam kursam ik gadu tiek paredzēta augstākā finansēšanas intensitāte 0,98% no IKP. Arī otrajā scenārijā līdzīgi, kā pirmajā notiek parāda apjoma samazināšanās, jo budžeta ieņēmumi pieaug straujāk par izdevumiem. Scenārijs ir fiskāli ilgtspējīgs.

Ceturtajā ar Zaļā kursa izmaksām papildinātajā scenārijā redzams, pat nepievienojot Zaļā kursa ieviešanas izmaksas, parāda trajektorija nav fiskāli ilgtspējīga. Bet virzoties uz veselības aprūpes un sociālās aizsardzības izmaksām 75% no ES vidējā līmeņa un papildinot to ar Zaļā kursa ieviešanas izmaksām pat zemākajā intensitātē (ik gadu +0,38% no IKP) parāda līmenis pārsniedz 60% sliekšni jau 2031. gadā. Pie augstākas Zaļā kursa ieviešanas izmaksu intensitātes šāda situācija iestājas vēl ātrāk. Šis scenārijs parāda augstāko iespējamo parāda apjomu 87,6% no IKP 2041. gadā.